

UURAISTEN ESIOPETUSSUUNNITELMA

Hyväksytty sivistyslautakunnassa 5.6.2019

Sisällys

1.	ESKARIPOLULLE UURAISILLA.....	1
2.	ESIOPETUS UURAISILLA	1
3.	ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA TAVOITTEET	2
4.	TOIMINTAA OHJAAVAT ARVOT JA OPPIMISKÄSITYS	2
5.	ESKARIVUOSI ALKAA.....	3
6.	LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN	3
6.1.	Ajattelu ja oppiminen	4
6.2.	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	5
6.3.	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	5
6.4.	Monilukutaito	5
6.5.	Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	5
6.6.	Osallistuminen ja vaikuttaminen	6
7.	ESIOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI UURAISILLA.....	6
7.1.	Oppimisympäristö	6
7.2.	Yhteistyö kotien kanssa	6
7.3.	Siirtymä eskarista epulle.....	7
8.	MONIPUOLISET TYÖTAVAT.....	7
8.1.	Leikki	7
8.2.	Muut toiminnalliset työtavat.....	7
9.	ARVIOINTI ESIOPETUKSESSA.....	8
9.1.	Lapsen itsearviointi.....	8
9.2.	Henkilöstön itsearviointi.....	9
10.	OPPIMISEN ALUEET	9
10.1.	Ilmaisun monet muodot	9
10.2.	Kielen rikas maailma	9
10.3.	Minä ja meidän yhteisömme	10
10.4.	Tutkin ja toimin ympäristössäni	10
10.5.	Kasvan ja kehityn	11
11.	ESIOPETUSTA TÄYDENTÄVÄ VARHAISKASVATUS.....	11
12.	KASVUN JA OPPIMISEN TUKI SEKÄ TUKIMUODOT ESIOPETUKSESSA	12
12.1.	Yleinen tuki	13
12.2.	Tehostettu tuki	15

12.3.	Erityinen tuki.....	16
12.4.	Varhaiskasvatuksen erityisopetus ja pidennetty oppivelvollisuus	18
12.5.	Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa	18
12.6.	Tulkittamis- ja avustajapalveluiden järjestäminen.....	21

1. ESKARIPOLULLE UURAISILLA

Eskaripolku tömisee pienten askelten alla. Askelissa kuuluu rohkeutta, reippautta, innostusta ja odotusta tulevista seikkailuista. Jokunen askellus on vielä hentoinen ja hiukan arkakin kaiken uuden edessä. Oppijalla on eväinä repussa monia opittuja tietoja ja taitoja; kokemuksia aikaisempien retkien varsilta. Reppu on vielä keveä. Edessä olevalta polulta voi poimia vielä paljon uusia eväitä matkaan. Yhdessä muiden oppijoiden kanssa matka taittuu leikiten. Metsä on täynnä aarteita, joista retkioppaiden ohjeilla poimimme itsellemme sopivat antimet. Joskus metsä tarjoaa makeita mustikoita, joskus antimet ovat kirpeämpiä puolukoita ja rohkeimmat maistaa jopa karvaita pihlajanmarjoja. Toisinaan polku on helposti kuljettavaa, mutta eteen voi tulla kaatuneita puita, joiden yli kapuamiseen tarvitaan retkioppaiden tukea. Välillä on vain pysähdyttävä kannon nokkaan ihmettelemään ja katselemaan maailmanmenoa metsässä. Se voi olla pienen muurahaisen ponnistelua suuren kantamuksen alla tai suuren sateenkaaren väriloiston ihailua. Lopulta edessä siintää koulupolku uusine reitteineen. Reppu on täyttynyt monilla elämyksillä ja kokemuksilla, joiden turvin oppija uskaltautuu uuteen.

2. ESIOPETUS UURAISILLA

Lapsella on oikeus saada esiopetussuunnitelman mukaista opetusta sekä kasvun ja kehityksen tukea esiopetuksessa. Tämän oikeuden turvaamiseksi Uuraisten kunnan esiopetussuunnitelma ohjaa esiopetuksen järjestämistä ja jokainen esiopetuksessa työskentelevä on sitoutunut noudattamaan tätä suunnitelmaa.

Esiopetussuunnitelmaa laadittaessa tehtiin yhteistyötä seuraavasti:

- Esiopetuksen opettajien ja konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan EOPS- työryhmä vuosina 2015 – 2016
- Yhteistyössä esi- ja alkuopetuksen kanssa keskusteltiin yhteisistä linjauksista yhteisellä OPS-työryhmällä vuosien 2015-2016 aikana
- Arvojen osalta lasten ja perheiden näkemykset huomioitiin kyselyillä keväällä 2016

Esiopetus järjestetään Hirvasen koulun, Höytiän eskarin ja Koulukeskuksen yksiköissä, joissa järjestetään myös täydentävää varhaiskasvatusta. Uuraisilla esiopetukseen ilmoittaudutaan alkuvuodesta sähköisesti. Ilmoittautumisen jälkeen muodostetaan eskariryhmät sekä tehdään päätökset esiopetus- ja täydentävän varhaiskasvatuksen paikoista. Esiopetuksen laajuus on Uuraisilla 700 tuntia lukuvuodessa.

Esiopetusyksikön tiimiin Uuraisilla kuuluvat varhaiskasvatuksen opettajat, lähihoitajat, sekä ryhmän tarpeen mukaan ryhmäavustaja, lapsen henkilökohtainen avustaja ja/tai perhepäivähoitaja. Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja on osa eskarin tiimiä. Varhaiskasvatusjohtaja on esiopetuksen työntekijöiden esimies.

Esiopetus on velvoittavaa, jolloin huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu säännöllisesti esiopetukseen. Esiopetusaika on neljä tuntia päivässä, ateriat sekä oppimateriaalit ovat maksuttomia. Eskarilaisilla on oikeus tarvitsemaansa kasvu- ja oppimisen tukeen sekä oppilashuoltoon. Uuraisilla on tehty päätös, että lapsi on oikeutettu maksuttomaan kyyditykseen, mikäli matkan pituus on yli kolme kilometriä (Peruspalvelulautakunta 3.6.2014, § 45).

3. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA TAVOITTEET

Eskarivuosi on arvokas vuosi lapsen elämässä, jolloin opetellaan luottamaan vieraisiin aikuisiin, harjoitellaan vertaisryhmässä toimimista sekä tarjotaan turvallinen, lapsen vahvuuksia tukeva ja oppimiseen innostava kasvu- ja oppimisympäristö ennen koulupolun alkamista. Esiopetusvuotena myös havaitaan ja ennaltaehkäistään mahdollisia kehitykseen ja oppimiseen vaikuttavia tuen tarpeita, jolloin lapselle voidaan tarjota jo eskarissa hänen tarvitsemansa tuki, jolloin kynnys koulun aloittamiselle madaltuu.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota erityisesti toimintakauden alussa lasten ryhmäytymiseen ja kaverisuhteiden tukemiseen. Eskarivuoden tavoitteena on antaa lapselle siivet, jotka kantavat koko koulupolun ajan. Tähän tavoitteeseen päästään vahvistamalla lapsen itsetuntoa sekä huomioiden lapsen vahvuudet ja tarpeet.

4. TOIMINTAA OHJAAVAT ARVOT JA OPPIMISKÄSITYS

Esiopetuksessa oppiminen on kokonaisvaltaista ja esiopetus pohjautuu opetuksen eheyttämiseen. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisaalta lapsen elämänpiiriin ja toisaalta lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsentäviin sisältöihin. Olennaista oppimisessa on lapsen oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Tietoa ei voida suoraan siirtää lapselle, vaan uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys arkeen ja kokemusmaailmaan sekä lapsen aiempiin oppimiskokemuksiin. Vertaisryhmässä lapsi oppii yhdessä toisten kanssa ja toisilta. Lasta kuullaan ja hänen kanssaan keskustellaan, jolloin lapselle syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä.

Nämä arvot ovat sekä esiopetuksen henkilöstön että perheiden nostamia tärkeitä arvoja eskarissa:

- *Turvallinen, lämmin ja myönteinen ilmapiiri. Jokainen lapsi on arvokas omana itsenään ja hänellä on oikeus elää ja kasvaa omaan tahtiinsa.*
- *Ihmisarvo – toisen kunnioittaminen ja huomioiminen*
- *Hyvät ja kohteliaat käytöstavat kuuluvat esiopetuksen arkeen, esimerkiksi tervehtiminen, kiittäminen ja anteeksi pyytäminen.*
- *Oikeudenmukaisuus, tasapuolisuus sekä aito läsnäolo ja ajan antaminen lapsille. Lapsella on oikeus hyvään opetukseen, leikkiin sekä hoivaan ja huolenpitoon.*
- *Erilaisuuden kunnioittaminen ja yksilöllisyyden tukeminen*
- *Yhteisöllisyys ja vastuu ympäristöstä*

5. ESKARIVUOSI ALKAA

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Esiopetus on merkittävä muutos lapsen elämässä. Jotta eskarin aloittaminen sujuisi pehmeästi, eskarivuoden aloittamista tuetaan seuraavilla toimintaperiaatteilla:

- Lapset, jotka ovat varhaiskasvatuksen piirissä ja aloittavat tulevana syksynä eskarin, vierailevat alueen eskariryhmässä tutustumassa tiloihin ja käytänteisiin. Tavoitteena on madaltaa kynnystä eskarin aloittamiselle.
- Eskarin tutustumispäivänä alkaa ryhmän muodostaminen lapsen esitietolomakkeen ja tutustumispäivänä tehtyjen havaintojen pohjalta. Tutustumispäivään kutsutaan kaikki tulevat eskarilaiset vanhempineen ja siellä saadaan tietoa tulevasta eskarivuodesta. Tavoitteena on tavata toisemme ennen esiopetusvuotta ja tutustua tuleviin ryhmätiloihin, jotta eskarin aloittaminen syksyllä olisi kaikille mukavaa. Tutustumispäivä järjestetään touko-kesäkuussa.

6. LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet mahdollistuvat silloin, kun on selkeästi linjattu tiimin yhteiset arvot ja yhtenäinen toimintakulttuuri, sekä otetaan huomioon lasten tarpeet ja vahvuudet. Siksi ryhmän oma esiopetussuunnitelma sekä säännölliset tiimikeskustelut ovat tärkeitä työvälineitä toiminnassamme.

Kuva 1 Pedagogisen toiminnan viitekehys (OPH).

6.1. Ajattelu ja oppiminen

- *Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin, pelien ja draaman avulla.*
- *Leikit, pelit, eskaritehtävät, ongelmanratkaisu ja yhteiset tutkimukset tarjoavat lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen iloa.*
- *Monipuolinen liikkuminen tukee lasten oppimista.*
- *Hyvä vuorovaikutus: lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista.*
- *Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.*

6.2. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

- *Lapsi opettelee arjessa tarvittavia perustaitoja sekä selviytymään arjen tilanteista, kuten pukeutumisesta ja wc-käynneistä. Esiopetuksessa harjoitellaan myös hyviä ruokailutapoja, omista tavaroista huolehtimista sekä ympäristöstä huolehtimista → omien edellytysten mukaan itsestä, omista ja yhteisistä tavaroista sekä ympäristöstä huolehtiminen.*
- *Lasta ohjataan huomaamaan hyvinvointia edistävät ja haittaavat tekijät - miten terveyttä ja hyvinvointia hoidetaan liikkumalla, lepäämällä riittävästi ja syömällä terveellisesti. Liikunta elämäntavaksi!*
- *Lapsi opettelee liikkumaan turvallisesti lähiympäristössään (liikennesäännöt) ja tarvittaessa osaa hakea/pyytää apua.*
- *Opetellaan arjen teknologiaan liittyviä taitoja (puhelin, tabletti, tietokone).*
- *Lapsen sosiaaliset ja tunne-elämän taidot kehittyvät: opetellaan tulemaan toimeen kaveriporukassa, solmimaan ystävyysuhteita, säätämään omaa käyttäytymistä, kestäämään epäonnistumista ja huolehtimaan toisesta.*
- *Tunne- ja turvataitokasvatus*

6.3. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

- *Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja aikuisten kanssa.*

6.4. Monilukutaito

- *Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan- ja tuottamisen taitoja ja se luo perustan muulle oppimiselle. Monilukutaidon kehittymiseen tarvitaan aikuisen mallia, rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria ja musiikkia, elokuvia, leikkiloruja sekä kulttuuripalveluita.*

6.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

- *Tutustutaan tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin ja opetuspeleihin, mm. Ekapeli alku, Matikkajuna ja Molla ABC. Kuvataan arjen toimintaa yhdessä lasten kanssa. Harjoitellaan yhdessä medialukutaitoa ja mediakriittisyyttä – keskustellaan yhdessä esimerkiksi siitä, onko kaikki internetissä tai mediassa totta. Keskustellaan lasta koskettavista ikärajoista ja ruutuajasta.*

6.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen

- *Lapsen osallisuuden lähtökohtana on aikuisen ja lapsen välinen lämmin vuorovaikutus. Jokaisen lapsen tulee tuntea olonsa odotetuksi ja kuulluksi. Harjoitellaan yhdessä rupattelua ja yhdessä sopimista sekä neuvottelutaitoja. Turvallisessa ja luottamuksellisessa ilmapiirissä lapsi uskaltaa ilmaista mielipiteensä ja kertoa asioistaan.*

7. ESIOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI UURAISILLA

Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyksikön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä. Se on arvojen sekä oppimiskäsityksen ohella laadukkaan esiopetuksen kivijalka. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri tarkoittaa Uuraisilla:

- *Lämmin vuorovaikutus: aikuisten tapa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille*
- *Lapsi saa kokemuksia siitä, että hänestä ollaan kiinnostuneita, häntä arvostetaan ja hänen toiminnallaan on merkitys.*
- *Lapsi kokee oppimisen ja oivalluksen iloa - kannustava ja ystävällinen ilmapiiri. Iloitaan yhdessä oppimisesta.*
- *Lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi.*
- *Lapsella on oikeus turvalliseen ympäristöön, liikuntaan, lepoon ja rauhoittumiseen.*
- *Lapset ovat mukana toimintaa koskeissa päätöksissä ja oppimisympäristön luomisessa - lasten ideat ja aloitteet otetaan huomioon toiminnassa*

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin tiimin yhteisesti laatimalla ryhmän esiopetussuunnitelmalla (ryhmäeops). Tiimin laatimassa ryhmäeopsissa määritellään tarkemmin esiopetuspäivän rakennetta. Varhaiskasvatuksen opettaja on tiimensä pedagoginen johtaja ja koko tiimi vastaa pedagogiikan toteutumisesta arjessa.

7.1. Oppimisympäristö

Toimintaympäristön suunnittelussa mahdollistetaan leikin pitkäjänteinen toteutuminen. Työvälineet ja materiaalit sijoitetaan mahdollisuuksien mukaan lasten ulottuville, jotta ne ovat helposti saatavilla, houkuttelevat lapsia työskentelemään ja lapset oppivat huolehtimaan ne työskentelyn jälkeen omille paikoilleen.

7.2. Yhteistyö kotien kanssa

Yhteistyön lähtökohtana on osapuolten keskinäinen kunnioitus ja tasa-arvo. Huoltajat tuntevat oman lapsensa parhaiten ja heillä on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta. Kodin ja esiopetuksen yhteistyömuotoja ovat mm. LEOPS-keskustelut, vanhempainillat, erilaiset ryhmäkohtaiset tapahtumat ja juhlat, sekä muut kohtaamiset perheiden kanssa.

Eskarin ja kodin välisessä yhteistyössä käytettävät tiedotuskanavat:

- Wilma on esiopetuksen pääasiallinen tiedotuskanava
- Reissuvihkot

- Sähköpostit
- Peda.net

7.3. Siirtymä eskarista epulle

Lapsen saumattoman oppimispolun säilyttäminen edellyttää tiivistä yhteistyötä eskarin ja koulun välillä. Yhteistyö perusopetuksen kanssa toteutetaan nivelvaihe- yhteistyönä. Käytössä on esi- ja alkuopetuksen yhteinen vuosisuunnitelma, jonka mukaan yhteistyötä toteutetaan.

Esiopetuksesta kouluun tapahtuvan tiedonsiirron tarkoituksena on välittää tietoa lapsen taidoista ja valmiuksista sekä mahdollisesta tuen tarpeesta opetuksen yksilöllistä suunnittelua varten. Tiedonsiirtoa esiopetuksesta kouluun toteutetaan ESKO-palaverilla ja tiedonsiirtolomakkeella, johon on kirjattu keskeiset lapsen oppimiseen vaikuttavat tiedot ja taidot. Riittävän tiedonsiirron avulla varmistetaan lapsen saaman tuen jatkuminen esiopetuksesta perusopetukseen. Tiedonsiirto toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että ennen tiedon siirtämistä kouluun lomake käydään läpi huoltajien kanssa. Tiedonsiirtolomake on koostettu yhteistyössä alkuopettajien kanssa.

8. MONIPUOLISET TYÖTAVAT

Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista ja ne ovat osa eskarin arkea, sillä jokainen oppii omalla tavallaan. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat lapsille elämyksiä ja vahvistavat heidän oppimismotivaatiotaan. Tärkeää on kehittää lasten oppimaan oppimisen taitoja ja vahvistaa heidän uskoaan ja luottamustaan siihen, että he ovat osaavat ja uskaltavat. Eskarissa työtavat ovat sekä oppimisen väline että oppimisen kohde, vähitellen kehittyvä taito.

8.1. Leikki

Leikki on esiopetuksen tärkein työtapa. Eskarissa leikitään sisällä, ulkona, luonnossa ja lähiympäristössä. Esiopetuksessa oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa ja siksi leikki on mitä parhain työtapa. Leikin avulla lapsi oppii ja jäsentelee ympäröivää maailmaansa. Oppiminen on aktiivinen tapahtuma – siinä saa näkyä liike ja kuulua ääni.

Eskari-ikäinen lapsi leikkii juonellisia roolileikkejä, sääntöleikkejä ja lasten kulttuurista (mm. pelit ja tv-ohjelmat, lastenkirjallisuus) vaikutteita saavia leikkejä. Nämä leikit ja lasten mielenkiinnonkohteet otetaan huomioon toimintaympäristöä ja leikkivälineitä suunniteltaessa. Pitkäkestoista leikkiä tuetaan eskarissa rauhallisten leikkitilojen järjestämisellä tiloja jakamalla, päivän rakenteen suunnittelulla niin, että se jättää tilaa leikille sekä sillä, että aikuinen on aina saatavilla.

8.2. Muut toiminnalliset työtavat

Esiopetuksen työtapoina käytetään leikin lisäksi:

- Yhdessä tutkimista
- kuuntelemista ja keskustelua
- kirjan tehtäviä

- lukemista
- loruja, laulamista, soittamista
- käsillä tekemistä, liikunnan keinoja
- pelaamista, tieto- ja viestintäteknikkaa
- luontoon tutustumista
- vierailuja ja retkiä

Aikuisten tehtävänä on huolehtia siitä, että erilaisia työtapoja käytetään johdonmukaisesti ja suunnitelmallisesti, jolloin lapsi voi ennakoida tulevaa toimintaa ja lapsen osallisuus vahvistuu – oppimisen iloa koetaan yhdessä.

Opettaja havainnoi aktiivisesti lasten toimintaa ja mahdollistaa erilaiset toiminnot ja rikastaa niitä. Projektityöskentely (työskentely erilaisten teemojen ympärillä) on toimintatapa, mikä mahdollistaa lapsen osallisuuden ja johon voi hyvin yhdistää esimerkiksi tutkimista, kokeilemista, tiedon etsintää ja kokemusten kerrontaa.

9. ARVIOINTI ESIOPETUKSESSA

Arviointi on esiopetuksessa jatkuva prosessi. Arviointi perustuu siihen, miten hyvin esiopetuksen yleiset tavoitteet ja mahdollisessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa tai muulla tavoin asetetut lapsen tavoitteet toteutuvat. Arvioinnin avulla tuetaan lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Sen avulla myös suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä oppimisympäristöjä. Havainnoinnin ja arvioinnin avulla voidaan myös havaita lapsen mahdollinen tuen tarve.

Esiopetuksessa havainnoidaan lapsen arkipäivän työskentelyä, ryhmässä toimimista, käyttäytymistä ja oppimisen edistymistä. Havainnointia ja arviointia suoritetaan pitkin esiopetusvuotta. Havainnoinnin tukena käytetään havainnointilomaketta, Lukimat- tehtäviä sekä kontrolloitua piirrostarkkailua (KPT). Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Vanhemmille annetaan myös palautetta lapsen työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä.

9.1. Lapsen itsearviointi

Esiopetuksessa kehitetään lapsen edellytyksiä itsearviointiin antamalla hänelle säännöllisesti rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta sekä sanoittamalla eskarilaisen vahvuuksia. Samoin pohditaan mitkä asiat ovat vielä lapselle vaikeita ja vaativat vielä vähän ponnistelua. Lasta rohkaistaan kuvaamaan, mistä hän esiopetuksessa pitää ja mitä hän haluaisi oppia. Lapsen töiden dokumentointi ja niiden tarkastelu yhdessä, auttaa lasta näkemään oman kasvunsa ja kehityksensä.

9.2. Henkilöstön itsearviointi

Jatkuva, arjessa tapahtuva itsearviointi on osa esiopetuksen henkilöstön arviointia. Lisäksi itsearviointia toteutetaan vuosittaisilla tiimikeskusteluilla esimiehen kanssa.

10. OPPIMISEN ALUEET

10.1. Ilmaisun monet muodot

Ilmaisun monet muodot -oppimiskokonaisuuden tavoitteena on kehittää lapsen sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa harjoittelemalla erilaisia ilmaisun taitoja kuten musiikkia, käsitöitä, kuvataidetta sekä suullista ja kehollista ilmaisua. Lapsen taiteellinen toiminta on hyvin kokonaisvaltaista. Tärkeintä ei ole lopputulos, vaan itse tekeminen ja siitä nauttiminen. Kaikessa toiminnassa kiinnitetään huomiota turvallisiin työskentelytapoihin.

- **Musiikissa** tutustutaan monipuolisesti musiikin eri muotoihin kuunnellen, laulaen, soittaen ja kehollisesti. Työskentelymuotoina voi olla muun muassa laulaminen, soittaminen, laululeikit, musiikin yhdessä tekeminen sekä improvisointi (esimerkiksi tanssi). Esiopetuksessa tutustutaan myös perinteisiin lastenlauluihin. Tavoitteena on, että kaikki pääsisivät kokemaan musiikin iloa ja riemua!
- **Käsitöissä** tutustutaan erilaisiin materiaaleihin, työvälineisiin sekä menetelmiin. Lasten kiinnostusten kohteet huomioidaan töitä suunniteltaessa. Esiopetusvuoden aikana toteutetaan yksi pidempikestoinen käsityö.
- **Kuvataiteessa** tutustutaan erilaisiin materiaaleihin, työvälineisiin ja työtapoihin. Samalla tutustutaan muotoihin, väreihin ja värien käyttöön. Toiminnan toteutuksessa huomioidaan lasten omat ideat ja keskiössä on lapsen oma tekeminen – oppimisympäristössä näkyy lapsen kädenjälki.
- **Suullisen ja kehollisen ilmaisun** kautta ilmaistaan ja sanoitetaan tunteita ja tarjotaan lapselle mahdollisuuksia ilmaista itseään kehollisesti esimerkiksi draaman ja voimistelun, tanssin ja liikkeen kautta.

10.2. Kielen rikas maailma

Oppimiskokonaisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen omaa kiinnostusta kielen oppimiseen sekä tukea lapsen kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja. Lastenkirjallisuuden, lorujen, laulujen ja toiminnallisten harjoitusten avulla herätellään kiinnostusta puhuttuun, luettuun ja kirjoitettuun kieleen. Esiopetuksessa lapset tuottavat itse tarinoita sadutuksen keinoin. Päivittäiset keskustelut, yhteiset rupatteluhetket ja leikit tukevat lapsen suomen kielen taidon kehittymistä. Sanojen muodostaminen sekä tutustuminen äänneisiin, kirjaimiin, tavuihin ja sanoihin ovat osa kielellistä tietoisuutta, jota esiopetuksessa harjoitellaan.

Yhteistyö kirjaston kanssa, kirjastokorttien tilaaminen, kirjakassit sekä kirjastovierailut ovat myös osa eskarivuotta. Tavoitteena on innostaa lapsia tutkimaan ja lukemaan erilaisia tekstejä. Eskarissa luetaan kirjaa joka päivä ja lapsille on tarjolla monipuolisia kirjoja ja tekstejä sekä yhdessä että itse tutkittavaksi ja luettavaksi. Uuraisilla luetaan myös perinteisiä lastensatuja ja satuklassikoita. Oman nimen kirjoittaminen ja tunnistaminen on eskarivuoden aikana harjoitettava taito.

10.3. Minä ja meidän yhteisömme

Oppimiskokonaisuuden tavoitteena on lapsen omaan elinpiiriin, sen historiaan, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen tutustuminen.

Eettisen kasvatuksen perustana on vuorovaikutus sekä lapsen itsetunnon ja minäkuvan tukeminen. Eskarissa harjoitellaan seuraavia asioita:

- harjoitellaan vastuunottamista omista teoista sekä tarkastelemaan omia ja muiden tekoja
- opetellaan tunnistamaan ja ilmaisemaan tunteita sekä asettumaan toisen asemaan
- harjoitellaan pienten ristiriitojen ratkaisemista itsenäisesti
- opetellaan puolustamaan omia oikeuksia ja ilmaisemaan mielipiteitä
- opetellaan tunnistamaan ja nimeämään omia vahvuuksia aikuisen tuella ja rohkaisulla
- jokaisella on oikeus olla oma itsensä tulematta kiusatuksi

Katsomuskasvatuksen tavoitteena on tutustua yhteisesti ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja muihin katsomuksiin. Uskonnottomuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenvuorokierroon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä. Toimintakulttuurissa näkyvät kirkkovuoden suurimmat juhlat, kuten joulu ja pääsiäinen.

Historia ja yhteiskunta huomioidaan esiopetuksessa perinteisten juhlien, perinneleikkien ja laulujen avulla. Eskarissa oman maan historiaa ja perinteitä käsitellään erityisesti lastenkirjallisuuden avulla. Lähiympäristöön tutustutaan yhteistyössä paikallisten toimijoiden kuten kirjaston, koulun ja seurakunnan kanssa. Ajankohtaisia yhteiskunnallisia asioita käsitellään yhdessä keskustellen.

10.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Matemaattiset taidot

Matemaattisia taitoja harjoitellaan päivittäisellä kalenterihetkellä, jossa aika- ja paikkakäsitteet ja lukukäsitteet tulevat tutuiksi. Eskarin arjessa tutustutaan myös muotoihin, luokitteluun, mittamiseen, vertailuun, sarjoittamiseen ja lukujonotaitoihin. Eskarissa lautapelit ovat tärkeitä matemaattisten käsitteiden ja laskemisen opettelussa. Opetuksessa hyödynnetään myös tabletteja. Matikkaan tutustutaan laulujen, leikkien ja runojen avulla.

Ympäristökasvatus

Uuraisilla luonto on lähellä ja siksi esiopetuksessa tutkitaan, liikutaan ja leikitään luonnossa. Eskarissa harjoitellaan kestävästä kuluttamisesta roskia lajittelemalla sekä oppimismateriaaleja kierrättämällä. Lähiympäristössä kuljetaan opetellen turvallista liikennekäyttäytymistä.

Teknologiakasvatus

Teknologiakasvatus on hyvin käytännönläheistä. Lapset tutustuvat teknologiaan arkipäivän eri tilanteissa: keksimällä, rakentamalla itse erilaisia rakennelmia (legot, geomacit) ja tutustumalla omien lelujensa

toimintaan. Lasten kanssa tehdään pieniä kokeita, joiden avulla voidaan tutustua eri kappaleiden ja aineiden ominaisuuksiin. Tablettien käyttöä harjoitellaan oppimispelejä pelaamalla sekä valokuvaamalla eskarin arkea.

10.5. Kasvan ja kehityn

Oppimiskokonaisuuden tavoitteena on kehittää lapsen kykyä huolehtia itsestään ja selviytyä arjen eri tilanteista. Tavoitteena on, että lapset saisivat kokea liikunnan iloa ja saada myönteisiä kokemuksia ja elämyksiä erilaisista liikuntamuodoista. Esiopetuksessa luodaan edellytykset päivittäiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikunnassa huomioidaan oman kehon hahmotus ja hallinta, liikkumis- ja tasapainotaidot sekä välineenkäsittelytaidot.

Eskarissa harjoitellaan valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti arjen tilanteissa. Opetellaan toimimaan hätätilanteissa, kuten soittamaan hätänumeroon. Yhdessä sovitut säännöt ja niiden noudattaminen luovat turvallisuutta ryhmässä toimiessa.

Pohditaan yhdessä terveellistä elämäntapaa ja mitä siihen sisältyy. Aihetta lähestytään kokonaisvaltaisesti huomioiden sekä henkinen että fyysinen hyvinvointi sekä hyvien ihmissuhteiden merkitys hyvinvoinnille. Huomioidaan sekä perheenjäsenten ja läheisten ihmisten merkitys että kavereiden ja uusien aikuisten merkitys. Hygieniakasvatusta toteutetaan arjen eri tilanteissa. Pohditaan yhdessä unen, levon ja ulkoilun merkitystä.

Esiopetuksessa ruokailu on ohjattu oppimistilanne. Tärkeää on viihtyvyys ja hyvä ruokarauha – tutustutaan ruoka- ja tapakulttuuriin sekä uusiin makuihin. Esiopetuksessa opetellaan, että ruokailuun käytettävä aika on riittävä, mutta rajallinen. Lasten kanssa pohditaan, mitä on terveyttä edistävä syöminen – harjoitellaan ruoan ottamista sekä tunnistamaan oma ruoantarve. Ruokailussa harjoitellaan hyviä ruokatapoja sekä haarukan ja veitsen käyttöä.

11. ESIOPETUSTA TÄYDENTÄVÄ VARHAISKASVATUS

Uuraisilla esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen osallistuvat lapset, jotka esiopetusajan lisäksi tarvitsevat hoitoa ennen ja/tai jälkeen eskarin. Täydentävä varhaiskasvatus järjestetään samoissa tiloissa kuin esiopetus.

Täydentävän varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen jaksamista ja turvata lapsen oikeus pitkäkestoiseen leikkiin sekä tukea lapsen osallisuutta. Lepohetkellä lapsi saa levätä ja kerätä voimia loppupäivään, satuja tai rauhallista musiikkia kuunnellen. Lapsille tarjotaan aamupala sekä välipala. Iltapäivän toiminnassa otetaan huomioon päivän kokonaisuus, jolloin lapsi voi omien voimavarojensa mukaan valita toimintaa. Silloin lapsella on mahdollisuus mm. leikkiä pitkäkestoisia leikkejä, pelata lautapelejä, kuunnella kirjoja, toteuttaa luovuuttaan kädentaidoissa tai purkaa energiaa ulkoillen. Iltapäivien toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon lapsiryhmän koko, lasten päivien pituus ja eskaripäivän toiminta.

12. KASVUN JA OPPIMISEN TUKI SEKÄ TUKIMUODOT ESIOPETUKSESSA

Kasvun ja oppimisen tuki perustuu esiopetuksessa valtakunnalliseen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Jokaisella lapsella on oikeus saada tarvitsemaansa kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen saaminen edellytä asiantuntijalausuntoa tai diagnoosia. Ensisijaisesti tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä sekä huolehditaan tasavertaisesta jäsenyydestä ryhmässä. Työskentelyn tulee olla leikinomaista, lapsen kehitystasosta lähtevää toiminnallista ryhmä- ja yksilöohjausta. Se edistää lapsen kognitiivista, erityisesti kielellistä, sekä sosioemotionaalista kehitystä, valmiuksia uusien asioiden oppimiseen ja ehkäisee ennalta oppimisvaikeuksia. Tuen tarvetta arvioitaessa ja tukitoimia suunniteltaessa lähtökohtana on esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien havaintojen yhteinen tarkastelu tai lapsen aiemmin todettu tuen tarve. Tuen suunnittelun pohjaksi tulee luoda kokonaiskuva lapsesta sekä tunnistaa ja määritellä lapsen yksilölliset toimintamahdollisuudet.

Varhaisen tuen tavoitteena on ennaltaehkäistä lapsen tuen tarpeen kasautumista ja pitkittymistä. Tukitoimet pyritään järjestämään luontevaksi osaksi lapsen päivittäistä arkea siten, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua toimintaan omassa ryhmässään joustavin pedagogisin järjestelyin. Tuki rakentuukin esiopetuksessa laadukkaan pedagogiikan ja suunnitellun kasvu- ja oppimisympäristön varaan. Tämä edellyttää henkilöstöltä lapsen kasvun ja kehityksen tuntemusta, lapsen vahvuuksien tunnistamista ja tuen tarpeen varhaista havaitsemista. Tärkeää on kiinnittää erityistä huomiota myös toimintaympäristön muokkaamiseen ja lapsen tarpeista lähtevään toiminnasuunnitteluun. Tukitoimien käyttö edellyttää ja vaatii koko kasvatusyhteisöltä myös sitoutuvaa työtettä, jolloin arjen toiminnoissa näkyä suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja johdonmukaisuus.

Lapsen tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä tuen tarpeesta jatkuvaan tuen tarpeeseen, vähäisestä tuesta vahvempaan tukeen tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen. Tuen tuleekin olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia lapsen kasvun ja oppimisen turvaamiseksi. Tämän vuoksi jatkuva oppimisen arviointi on ehdottoman tärkeää. Arvioinnissa voidaan hyödyntää myös lapselle tehtyjen terveystarkastusten ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden kuten puheterapeutin, toimintaterapeutin ja psykologin arviointien tuloksia. Myös huoltajat ovat kiinteästi mukana suunnittelemassa lapsen tukitoimia. Heidän kanssaan keskustellaan lapsen tilanteesta, heille annetaan tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen tarpeesta. Yhdessä myös sovitaan tavoitteet, jotka tukevat lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Tuki kohdistuu lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittämiseen sekä lapsen tasavertaiseen jäsenyyteen esiopetusryhmässä.

Tuen jatkumosta on huolehdittava lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen. Tuen on oltava laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason sekä yksilöllisten tarpeiden mukaista. Tuki on määritelty asteittain muuttuvaksi, mitä kuvataan yleisen, tehostetun ja erityisen tuen kolmiportaisella mallilla. Jokainen esiopetuksessa oleva lapsi on oikeutettu kasvun ja oppimisen yleiseen tukeen. Lapsella, joka tarvitsee kasvussa ja oppimisessa säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita eri tukimuotoja, on oikeus saada tehostettua tukea. Erityisen tuen piiriin kuuluvat ne lapset, joiden esiopetusta ei heidän kasvun, kehityksen tai oppimisen vaikeuksien vuoksi voida muuten järjestää.

YLEINEN TUKI	TEHOSTETTU TUKI	ERITYINEN TUKI
--------------	-----------------	----------------

Laadukas esiopetus Kuuluu kaikille lapsille Esiopetuksen oppimissuunnitelma	Laadukas esiopetus Pedagoginen arvio Tehostetun tuen oppimissuunnitelma	Laadukas esiopetus Pedagoginen selvitys Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)
Yhteistyö huoltajien kanssa Monialainen yhteistyö Arviointi	Yhteistyö huoltajien kanssa Monialainen yhteistyö Arviointi	Yhteistyö huoltajien kanssa Monialainen yhteistyö Arviointi Erytisopetus

Lapsi saattaa tarvita tukea myös erityisissä tilanteissa esimerkiksi sairauden yhteydessä. Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle esiopetusta siinä määrin kuin se on mahdollista, ottaen huomioon hänen terveytensä ja muut olosuhteet.

12.1. Yleinen tuki

Jokaisen lapsen oikeuksiin kuuluu saada laadukasta esiopetusta sekä ohjausta ja tukea kasvuunsa ja oppimiseensa. Yleinen tuki on kaikille esiopetuksessa oleville lapsille suunnattua tavoitteellista toimintaa. Yleisen tuen menetelmät ovatkin lapsen kehitystä yleisesti tukevia ja niistä hyötyvät kaikki lapset – yleinen tuki on ennaltaehkäisevää toimintaa.

Esiopetuksessa pedagoginen vastuu toiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta on varhaiskasvatuksen opettajalla ja hän laatii toimintasuunnitelman yhdessä tiiminsä kanssa. Varhaiskasvatuksen opettaja huomioi esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaiset lähtökohdat ja tarpeet toimintaa suunnitellessaan ja toteuttaessaan. Hänen tehtävänsä on ohjata ryhmää niin, että sen sisäinen vuorovaikutus edistää lapsen kasvua ja oppimista. Lasta tulee auttaa tunnistamaan omat vahvuutensa. Opettajan tulee kiinnittää erityinen huomio lapsen oppimisvalmiuksien, myönteisen minäkuvan ja tekemisen ilon vahvistamiseen esiopetuksen toiminnassa.

Esiopetuksen aloitusvaiheessa opettaja laatii yhdessä huoltajan kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman (leops), jonka avulla pyritään turvaamaan lapselle parhaat edellytykset kasvaa ja oppia. Opettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta esiopetuksessa. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin esiopetustilanteisiin. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa. Yhteistyötahoja ovat muun muassa konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja, terapeutit (tt, pt, ft), koulupsykologi ja neuvola.

Yleisen tuen tukimuotoja esiopetuksessa ovat:

Vuorovaikutuksen vahvistaminen

- Esiopetuksen henkilöstöllä on vastuu vuorovaikutuksen tukemisesta ja vahvistamisesta
- Toimivilla vuorovaikutussuhteilla ja hyvällä, kiireettömällä ilmapiirillä on keskeinen merkitys lapsen kasvuun ja kehitykselle
- Vuorovaikutusta tuetaan kaikissa päivittäisissä tilanteissa
- Lapsia tuetaan kuvien ja tukiviittomien avulla kielen ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa

Lapsen itsetunnon vahvistaminen

- Lapsen itsetunnon kehittymistä tuetaan myönteisellä palautteella
- Osoitetaan lapselle, että hän on arvokas omana itsenään
- Kehu, kiitos, positiivinen palaute

Leikin tukeminen

- Leikki on lapselle luontaisin tapa oppia ja toimia
- Aikuinen antaa tilaa lapsista lähteville leikki-ideoille sekä käyttää leikkitilanteita opetuksen apuna
- Ohjataan, kannustetaan ja tuetaan lasta osallistumaan yhteisiin leikkeihin
- Aikuinen havainnoi lasten leikkiä osallistumalla leikkiin, rikastuttamalla leikkiä sekä seuraamalla ulkopuolelta leikkitilanteita

Lapsen oman toiminnan ohjauksen vahvistaminen

- Lapsen oman toiminnan ohjauksella pyritään vahvistamaan lapsen kykyä arvioida ja kehittää omaa toimintaansa
- Toiminnan mallintamisen avulla lapsi oppii uusia asioita

Kehityksen eri osa-alueiden tukeminen

- Lapsen kehityksen eri osa-alueita tuetaan valitsemalla pedagogisia menetelmiä ja sisältöjä sekä liittämällä ne koko ryhmän toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.

Pienryhmätoiminta

- On yksi esiopetuksen tärkeä toimintamuoto
- Tuetaan lapsen yksilöllisiä oppimisvalmiuksia, sosiaalisten taitojen kehittymistä ja vuorovaikutusta
- Aikuinen pystyy havainnoimaan lapsen kehitystä, oppimista ja taitoja
- Ryhmän lasten kehitystarpeista ja lähtökohdista käsin voidaan muodostaa säännöllisesti toimivia pienryhmiä ja taata se, että lapsi saa toiminnassa hänelle sopivia haasteita ja onnistumisen kokemuksia
- Mahdollistaa erilaisten opetusmenetelmien ja tavoitteiden huomioimisen esiopetuksen arjessa ja toiminnassa

Yhteistyö huoltajien kanssa

- Esiopetuksen henkilöstö ja huoltaja/t yhdessä keskustelevat ja sopivat lapsen hyvinvoinnin edistämisestä → palvelusopimus, leops

Oppimisympäristön muokkaaminen

- viihtyisä, turvallinen ja muunneltava ympäristö sekä kannustava ja myönteinen ilmapiiri
- ympäristön suunnittelu ja toteutus ryhmän tarpeet ja konkreettiset tilat huomioiden
- istumapaikkojen suunnittelu
- apuvälineiden käyttö

Päivä- ja viikkojärjestyksen strukturointi

- Toiminnan suunnittelussa tärkeää on päivästruktuurin ylläpitäminen
- Helpottaa lapsia hahmottamaan aikaa ja ennakoimaan tapahtumia

- Sitoutuminen yhdessä sovittuihin käytäntöihin arjen toiminnoissa
- Lapsia tuetaan kuvien avulla ympäristön hahmottamisessa ja oman toiminnan ohjauksessa

Opetuksen eriyttäminen

- toiminnan yksilöllinen muokkaaminen lapsen tarpeita vastaavaksi
- erilaisten opetusmenetelmien käyttäminen
- monipuolinen oppimateriaali kaikille aisteille
- eriyttävä oppimateriaali

Opetusryhmien joustava muuntelu

- pari- tai pienryhmätoiminta
- lasten keskinäinen vertaistuki

Konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan (kveo) tuki

Yksilöllinen tuki

Avustajan tuki

Mahdolliset terapiat

Varhaiskasvatuksen opettaja tekee säännöllistä yhteistyötä lapsen huoltajien, tiimin muiden työntekijöiden, varhaiskasvatuksen henkilöstön ja koulun henkilöstön kanssa. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden asiantuntijoiden kanssa.

12.2. Tehostettu tuki

Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen kasvua ja oppimista ja sen tavoitteena on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista. Tehostettu tuki on yleistä tukea vahvempaa, yksilöllisempää ja tavoitteiltaan eriytyneempää tukea, joka suunnitellaan kokonaisuutena yksittäistä lasta varten. Tehostetussa tuessa liitetään esiopetuksen omat tukitoimet ja muiden asiantuntijoiden tukipalvelut luontevaksi osaksi esiopetustoimintaa. Tehostettu tuki perustuu lapsen huoltajien, esiopetuksen henkilöstön, konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteiseen tilannearvioon ja suunnitteluun. Tehostettu tuki on aina säännöllistä, päivittäistä ja sisältää erityispedagogisia menetelmiä. Se vaatii koko työyhteisöltä sitoutumista ja näkyy arjen toimintojen suunnittelussa ja tavoitteellisuudessa. Mikäli lapselle on laadittu tehostetun tuen oppimissuunnitelma, on tärkeää arvioida säännöllisesti tuen tarvetta ja määrää.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tehostetun tuen tukimuotoja esiopetuksessa:

- Lapsen perustaitojen harjaannuttaminen
- Lapsen opetuksen yksilöllistäminen, yksilölliset tukitoimet ja yksilöllinen ohjaus
- Lapsen huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tiivistäminen
- Toimintaympäristön ja toiminnan muokkaaminen lapsen tarpeiden mukaan (esim. pienryhmät)

- Konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultointi, tuki ja ohjaus
- Asiantuntijoiden tukipalvelut ja yhteistyö
- Avustajapalvelut
- Opetuksen eriyttäminen
- Opetusmenetelmien monipuolinen käyttäminen
- Oppilashuollon tuki
- Mahdolliset terapiat

Tehostettu tuki edellyttää pedagogisen arvion tekemistä. Pedagogisessa arviossa kuvataan:

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla ratkaisuilla lasta tulisi tukea

Lapsen esiopetuksen opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa, ja etenkin silloin kun kyse on lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään lapselle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Tämän jälkeen lapselle annettava tehostettu tuki kirjataan hänelle laadittavaan tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan. Tehostetun tuen aikana tehdään tiivistä yhteistyötä lapsen huoltajien sekä mahdollisesti lapsen kanssa työskentelevien asiantuntijoiden kanssa.

12.3. Erityinen tuki

Kun lapsen tuen tarve on hyvin kokonaisvaltaista, säännöllistä tai kehityksen osa-alueittain eriytynyttä, voi hän siirtyä erityiseen tukeen. Erityistä tukea annetaan lapselle, jonka esiopetusta ei hänen kasvun, kehityksen tai oppimisen vaikeuksien vuoksi voida muuten järjestää. Erityinen tuki sisältää lapsen yksilöllisen tukemisen sekä systemaattiset ja suunnitelmalliset tukitoimet ja pedagogisen kuntoutuksen. Erityispedagoginen tieto ja osaaminen ohjaavat menetelmien, ympäristön ratkaisujen ja esiopetuksen henkilöstön toiminnan muokkaamista sekä näiden suunnittelua ja arviointia. Erityinen tuki edellyttää myös tavoitteellista yhteistyötä lapsen huoltajien ja eri asiantuntijatahojen kanssa.

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys. Selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea

Erytyisen tuen aloittamisesta ja lopettamisesta tehdään pedagogisen selvityksen perusteella hallintopäätös (Erytyisen tuen päätös). Erytyisen tuen päätöksen tekee peruspalvelujohtaja lukuun ottamatta niitä lapsia, jotka suorittavat ensimmäistä vapaaehtoista esiopetusvuotta. Heidän osaltaan erityisen tuen päätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja. Erytyisen tuen päätöksen jälkeen oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Erytyisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon lapsen huoltajien, ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan, konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä lasta tutkivien ja kuntouttavien tahojen näkemykset lapsen tuen tarpeesta. Tuen järjestämisestä ja sen muodoista sovitaan yhdessä ja ne kirjataan lapsen henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan ohjaus ryhmään ja lapsen kuntoutuksen suunnittelu on erityisen tuen vaiheessa säännöllistä.

Erytyinen tuki on suunnitelmallista ja kokonaisvaltaista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemista ja sen tavoitteena on edistää lapsen oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen itsetuntoa ja oppimismotivaatioita.

Erytyisen tuen tukimuotoja esiopetuksessa:

- Kaikki esiopetuksen tukimuodot käytävissä
- Konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki
- Avustajan tuki
- Oppimisympäristön muokkaaminen toimivaksi ja lapsen oppimista tukevaksi
- Apuvälineiden käyttö
- Oppilashuollon tuki
- Yksilöllistäminen ja arviointi yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti
- Eriyttäminen
- Toiminnan jaksottaminen
- Henkilökunnan erityisosaaminen
- Tiedonsiirron tehostaminen kodin, esiopetuksen ja muiden yhteistyötahojen kanssa

Erytyisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Eriyisen tuen tarpeellisuus tulee esiopetuksen aikana tarkistaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea. Päätöksen erityisen tuen lopettamisesta tekee peruspalvelujohtaja. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

12.4. Varhaiskasvatuksen erityisopetus ja pidennetty oppivelvollisuus

Varhaiskasvatuksen erityisopetus on erityisen tuen keskeinen pedagoginen osa-alue, jonka tehtävänä on tukea lapsen oppimista. Uuraisilla varhaiskasvatuksen erityisopetus järjestetään lapsen omassa esiopetusryhmässä varhaiskasvatuksen opettajan ja konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteistyönä.

Mikäli perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aiemmin ja kestää 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Tällöin lapselle tehdään tarvittaessa myös päätös erityisestä tuesta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on oikeus saada esiopetusta sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voisi toteutua.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen opetus voidaan järjestää eri vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

1. Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta ja jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa perusopetuksen 7-vuotiaana.
2. Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, jonka jälkeen aloittaa perusopetuksen.
3. Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta.

Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan esiopetus ja muu tuki hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) mukaisesti.

12.5. Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa

LAPSEN ESIOPETUKSEN OPPIMISSUUNNITELMA

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma on suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja esiopetuksessa tarvittavista järjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta. Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata lapselle hyvät kasvun ja oppimisen edellytykset. Suunnitelma antaa myös pohjan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymisen arvioinnille.

Oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajan/huoltajien kanssa elo – syyskuussa. Suunnitelma toimii opettajan työskentelyvälineenä hänen suunnitellessaan esiopetuksen toimintaa.

Yleinen esiopetuksen oppimissuunnitelma sisältää:

- vanhempien osion: huomioita lapsesta sekä toiveita ja mahdollisia huolenaiheita esiopetukseen liittyen
- lapsen sivut: lapsen omia ajatuksia ja lapsen kuva
- havainnointilomakkeen ja oppimissuunnitelman: lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen sekä tavoitteet esiopetukselle
- arvioinnin

Keväällä, ennen esiopetuksen päättymistä, tavoitteita ja niiden toteutumista arvioidaan ja yhdessä huoltajien kanssa käydään arviointikeskustelu lapsen esiopetusvuodesta.

OPPIMISSUUNNITELMA TEHOSTETUN TUEN AIKANA

Lapselle järjestettävä tehostettu tuki kirjataan tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan. Tehostetun tuen oppimissuunnitelman laadinnassa mukana ovat lapsen huoltaja, esiopetuksen opettaja, konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja mahdolliset lapsen kanssa työskentelevät asiantuntijat. Oppimissuunnitelman laadinnassa hyödynnetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, pedagogista arviota ja huoltajien luvalla lapsen mahdollista varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Tehostetun tuen oppimissuunnitelma sisältää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä sosioemotionaalisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät ja työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet
- yhteistyön toteuttaminen huoltajan ja lapsen kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- lapsen edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

HENKILÖKOHTAINEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA SUUNNITELMA (HOJKS)

Eriyisen tuen päätöksen valmistelemiseksi hankitaan pedagogisen selvityksen lisäksi tarvittaessa muita lausuntoja, esimerkiksi psykologinen tai lääketieteellinen lausunto. Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee esityksen erityisestä tuesta ja peruspalvelujohtaja tekee erityisen tuen päätöksen. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien 5-vuotiaiden (ns. oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus) lasten osalta päätöksen erityisestä tuesta tekee varhaiskasvatusjohtaja. Tämän jälkeen lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelman laatimisesta vastaa konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä esiopetuksen opettajan kanssa. Suunnitelma tehdään yhteistyössä huoltajien ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen pedagoginen asiakirja. HOJKS on lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma esiopetuksen sisällöstä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista.

HOJKS sisältää seuraavat tiedot:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentelytaitoihin, sosioemotionaalisiin taitoihin sekä motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkittamis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden sekä tuki- ja kuntoutuspalvelujen järjestäminen ja eri toimijoiden vastualueet
- kuvaus lapsen esiopetuksen järjestämisestä muun esiopetuksen yhteydessä ja/tai erityisryhmässä
- kuvaus siitä, miten erityisryhmässä esiopetusta saava lapsi integroituu muuhun esiopetukseen
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta ja valvonnasta
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

HOJKS:n tekemisessä hyödynnetään mahdollista lapselle tehtyä tehostetun tuen oppimissuunnitelmaa, pedagogista selvitystä ja huoltajan luvalla lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tai kuntoutussuunnitelmaa. HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa tai vähintään kerran lukuvuodessa lapsen tarpeiden mukaisesti.

12.6. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen

Vammaisella tai muulla tukea tarvitsevilla lapsella, on oikeus saada maksutta ne opetuksen osallistumiseen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, joilla taataan lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö.

Lapsi voi tarvita tulkitsemista kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia, jonka vuoksi hän saattaa käyttää puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä oman kommunikaation tukena. Tavoitteena on, että esiopetusryhmän lapset ja aikuiset tuntevat lapsen tavan kommunikoida ja vuorovaikutus ryhmässä mahdollistuu.

Lapsen kommunikoinnin tuki suunnitellaan yhdessä lapsen kanssa työskentelevien henkilöiden sekä tarvittaessa eri asiantuntijoiden kanssa. Suunnittelussa kiinnitetään huomiota myös muihin tukitoimiin, kuten

- lapsen sijoittumiseen esiopetustilassa
- yksilöllisiin oppi- ja opetusmateriaaleihin
- apuvälineisiin

Varhaiskasvatuksen opettaja suunnittelee, opettaa ja arvioi lapsen kasvua ja oppimista. Avustajan antaman tuen tarkoituksena on edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja myönteisen itsetunnon kehittymistä. Hän ohjaa lasta esiopetuksen päivittäisissä tilanteissa.

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää esiopetuksen järjestäjä. Tuen tarve, määrä ja laatu arvioidaan varhaiskasvatuksen opettajan, konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten asiantuntijoiden lausuntoja.

TULKITSEMINEN JA AVUSTAMINEN OSANA YLEISTÄ TUKEA

Lapsi voi tarvita tulkitsemis- ja avustajapalveluja ilman, että hänellä on tarvetta muuhun tukeen. Tuen tarve voi olla lyhytaikaista. Oikea-aikainen ja riittävä tulkitsemisapu ja erilaiset kommunikaatiokeinot tukevat lapsen kasvua ja oppimista sekä ehkäisevät oppimisvaikeuksien syntymistä.

TULKITSEMINEN JA AVUSTAMINEN TEHOSTETUN TUEN AIKANA

Lapselle tehdään pedagoginen arvio tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarpeesta. Tehostetun tuen alkaessa lapselle laaditaan tehostetun tuen suunnitelma, johon kirjataan lapsen tarvitsemat tulkitsemis- ja avustajapalvelut, niiden tavoitteet, järjestäminen ja seuranta.

TULKITSEMINEN JA AVUSTAMINEN ERITYISEN TUEN AIKANA

Erityisen tuen päätöksessä päätetään lapsen tulkitsemis- ja avustajapalveluista. Tämän jälkeen lapselle laaditaan HOJKS, jossa kuvataan tukipalvelut ja henkilöt, jotka osallistuvat tukipalveluiden järjestämiseen sekä vastualueet ja tukipalvelujen toteutumisen seuranta. Erityisen tuen aikana lapsi tarvitsee usein yksilöllisesti kohdennettuja tukipalveluja.